

- ¹⁷ Рішення ЄСПЛ у справі Бурдов проти Росії, заява 59498/00.
¹⁸ Рішення ЄСПЛ у справі Продан проти Молдови, заява 49806/99.
¹⁹ Рішення ЄСПЛ у справі «Терем Лтд», Четокін та Оліус проти України, заява № 70297/01.
²⁰ Рішення ЄСПЛ у справі «Востокмаш-Аванта» проти України, заява № 8878/03.
²¹ Рішення ЄСПЛ у справі Інтерсплав проти України, заява № 803/02.
²² Рішення ЄСПЛ у справі Іатрідіс проти Греції, заява 31107/96.
²³ Рішення ЄСПЛ у справі Ван Марле проти Нідерландів, заяви 8543/79, 8674/79, 8675/79 та 8685/79.

Резюме

Новиков Д. В. Поняття «майно» в практиці Європейського суду з прав людини.

У статті досліджується зміст поняття «майно» в практиці Європейського суду з прав людини. Зокрема, об'єктом дослідження є практика тлумачення Європейським судом з прав людини поняття «майно» та співвідношення поняття «майно» в практиці Європейського суду з прав людини й у національному законодавстві України.

Ключові слова: майно, право власності, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейський суд з прав людини.

Резюме

Новиков Д. В. Понятие «имущество» в практике Европейского суда по правам человека.

В статье исследуется содержание понятия «имущество» в практике Европейского суда по правам человека. В частности, объектом исследования является практика толкования Европейским судом по правам человека понятия «имущество» и соотношение понятия «имущество» в практике Европейского суда по правам человека и в национальном законодательстве Украины.

Ключевые слова: имущество, право собственности, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Европейский суд по правам человека.

Summary

Novikov D. The concept of property under the law case of European court of human rights.

The article considers the nature of notion (scope) of property under the case law of European Court of Human Rights.

Case law of European Court of Human Rights in regard to construction of concept of property and correlation of named concept under the case law of European Court of Human Rights and under the current legislation of Ukraine is target of the research in particular.

Key words: property, property rights (ownership), European convention on human rights.

УДК 347.626

О. С. ПРОСТИБОЖЕНКО

Олег Сергійович Простибоженко, асистент кафедри Київського університету права НАН України

ЮРИДИЧНА КОНСТРУКЦІЯ «ДОГОВОРУ В ІНТЕРЕСАХ СІМ'Ї» У МАЙНОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ПОДРУЖЖЯ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ І ПЕРСПЕКТИВИ ГАРМОНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У попередньому дослідженні автором було здійснено аналіз підходів до правового регулювання договору в інтересах сім'ї, які склалися у вітчизняній науці та національній правозастосовній практиці. Проте категорія «договір в інтересах сім'ї» або аналогічна їй за змістом відома також цивільному і сімейному законодавству іноземних держав.

Мета цієї статті полягає в здійсненні дослідження юридичної конструкції договору, який укладається одним із подружжя без згоди другого, породжуючи зобов'язання для такого з подружжя, в законодавстві та правовій доктрині європейських держав, а також виявлення перспективних напрямів гармонізації національного законодавства з законодавством європейських країн, передусім держав-членів ЄС.

Насамперед доцільно зупинитися на об'єкті договору в інтересах сім'ї. Відповідно до ч. 3 ст. 61 СК України, якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Аналізуючи зміст цього законодавчого положення, варто звернути увагу на непослідовність законодавця при формулюванні його змісту. Посилання в зазначеній правовій нормі на гонорар вочевидь вказує на намагання законодавця поширити режим спільної сумісної власності подружжя на майно, набуте особами незалежної професійної діяльності (наприклад, письменниками, художниками, адвокатами), доходи яких характеризуються нерегулярністю, мінливістю і можливістю їх отримання як додаткової винагороди без прямого трудового внеску (наприклад, додаткова виплата адвокату за виграш справи (а не як оплата його роботи), періодичні виплати автору за використання його твору). Тоді як вказівка на виграш вказує на мету законо-

давця включити до об'єктів права спільної сумісної власності одержане одним з подружжя майно, яке має велику додану вартість порівняно з вартістю на його придбання (наприклад, виграші від лотереї, азартних ігор). Проте такі договори навіть за найширшим підходом до досліджуваної конструкції не можна кваліфікувати як такі, що укладені в інтересах сім'ї (особливо щодо азартних ігор). В іншому разі програти спільного майна подружжя в азартних іграх варто також кваліфікувати як витрачання майна в інтересах сім'ї. Однак національне законодавство (ч. 2 ст. 70 СК України) та судова практика кваліфікує такі дії як витрачання спільного майна на шкоду інтересам сім'ї. Доходи у вигляді гонорару чи інших подібних виплат також безпосередньо не пов'язані з інтересами сім'ї як такої, а є доходами від професійної діяльності особи.

У сімейному законодавстві держав-членів ЄС виграші від азартних ігор і лотерей (ст. 1351 ЦК Іспанії, ст. 1320 ЦК Мальти, ст. 36 СК Хорватії), доходи від незалежної професійної діяльності (ст. 1347 ЦК Іспанії, ст. 1320 ЦК Мальти, ст. 1405 ЦК Бельгії, ст. 3.88 ЦК Литви, ст. 31 Кодексу сімейного і опікунського Польщі) та від використання об'єктів інтелектуальної власності (ст. 1404 ЦК Люксембурга, ст. 4:38 ЦК Угорщини, ст. 36 СК Хорватії, ст.ст. 3.88, 3.89 ЦК Литви) безпосередньо визнаються спільними коштами подружжя без використання будь-яких інших конструкцій, що можуть лише ускладнити практичне застосування таких правових норм.

Відтак, на думку автора, в ч. 3 ст. 61 СК України слід виключити посилання на гонорар і виграш як об'єкти договору в інтересах сім'ї, а передбачити віднесення таких доходів до спільного майна подружжя без будь-яких умов.

У законодавстві держав-членів ЄС категорія «інтерес сім'ї» як елемент договору/правочину, який має право вчиняти один з подружжя без згоди другого, зазвичай не використовується. Однією з небагатьох європейських держав, в сімейному законодавстві якої використовується категорія «інтерес сім'ї», є Литва (ст.ст. 3.85, 3.92, 3.97, 3.109, 3.112, 3.114, 3.124 ЦК). Системний аналіз вказаних статей ЦК Литви дає змогу припустити, що зазначена категорія вживається у широкому значенні – в якості критерію для оцінки дій кожного із подружжя і вибору їх поведінки, та у вузькому – як така, що стосується утримання домашнього господарства сім'ї, забезпечення виховання і освіти дітей. В другому випадку кожен із подружжя може вчиняти правочини самостійно, які однак породжують солідарні зобов'язання обох із подружжя (ч. 1, 2 ст. 3.109 ЦК).

Єдиною державою-членом ЄС, розташованою в Західній Європі, законодавство якої оперує категорією «інтерес сім'ї» при укладенні договорів одним із подружжя, є Італія. Відповідно до ст. 180 ЦК Італії кожен із подружжя має право вчиняти юридично значимі дії щодо звичайного управління спільним майном. При цьому згідно зі ст. 186 ЦК Італії подружжя відповідає своїм спільним майном за зобов'язаннями, які виникли у зв'язку з управлінням спільним майном, за зобов'язаннями щодо витрат на утримання сім'ї (італ. «*mantenimento della famiglia*»), виховання і освіти дітей (італ. «*l'istruzione e l'educazione dei figli*»), а також за будь-якими зобов'язаннями, взятими навіть одним із подружжя, в інтересах сім'ї (італ. «*nell'interesse della famiglia*»)¹. Як вбачається, в італійській доктрині сімейного права категорія «інтерес сім'ї» не тлумачиться розширено і обмежується вищезазначеними випадками здійснення витрат на утримання сім'ї та іншими зазвичай терміновими випадками, коли отримання згоди другого із подружжя є утрудненим чи неможливим².

Децю подібним до італійського є підхід, що закріплений у ЦК Швейцарії, згідно з п. 1 ч. 2 ст. 166 якого обоє із подружжя являють собою сімейний союз щодо повсякденних потреб сім'ї. Такі потреби залежать від рівня життя подружжя чи місцевих звичаїв і зазвичай включають витрати на харчування, одяг, оплату комунальних послуг і охорону здоров'я³. Крім того, один із подружжя може представляти сімейний союз без отримання повноважень від другого із подружжя лише якщо інтереси сім'ї вимагають термінових дій (наприклад, нагальний ремонт, невідкладне лікування) і отримати згоду другого із подружжя неможливо через його хворобу, відсутність або з інших подібних причин (п. 2 ч. 2 ст. 166 ЦК). Зобов'язання, які виникають у зв'язку зі здійсненням одним із подружжя вказаних повноважень, є солідарними.

Отже, в законодавстві Італії та Швейцарії інтерес сім'ї передусім пов'язується з терміновістю здійснення витрат одним із подружжя без згоди другого, а не з конкретними напрямками витрачання коштів.

Відповідно до ч. 2 ст. 24 СК Болгарії управління спільним майном може здійснюватися будь-ким із подружжя, а відповідно до ч. 3 цієї статті – розпорядження, як правило, здійснюється подружжям разом. При цьому згідно зі ст. 32 СК Болгарії подружжя несе солідарну відповідальність за зобов'язаннями, які виникли для задоволення потреб сім'ї (болг. «*задоволяване нужди на семейството*»). Подібно до національного законодавства таке зобов'язання може бути взяте будь-ким із подружжя⁴. Однак, на відміну від законодавства України, в болгарській правозастосовній практиці поняття «потреби сім'ї» має певні межі. Зокрема, воно охоплює як звичайні щоденні, так і специфічні (наприклад, лікування, освіта дітей) потреби членів сім'ї⁵, а також більш істотні питання, як, наприклад, придбання житла для подружжя, меблів, автомобіля⁶, чим істотно відрізняється від законодавств інших європейських держав.

Згідно зі ст. 345 ЦК Румунії кожен із подружжя має право самостійно, без згоди другого з подружжя, користуватися спільним майном, а також вчиняти правочини щодо утримання, управління та набуття спільного майна. Крім того, згідно зі ст. 346 ЦК Румунії кожен із подружжя самостійно може відчувувати спільне румоме майно, яке не підлягає будь-яким публічним формальностям. Як випливає зі змісту ст. 351 ЦК Румунії, зобов'язання, що виникли у зв'язку з забезпеченням звичайних витрат подружжя (рум. «*cheltuielilor obisnuite ale casatoriei*»), а також витрат у зв'язку з утриманням, управлінням та набуттям спільного майна (рум. «*conservarea, administrarea sau dobandirea bunurilor comune*»), є спільними зобов'язаннями подружжя (за які вони відповідають спільним майном), навіть якщо такі зобов'язання були взяті лише одним із них⁷.

Таким чином, на відміну від законодавства більшості держав-членів ЄС, законодавство Болгарії та Румунії передбачає широкі повноваження кожного із подружжя у сфері майнових відносин подружжя, в т.ч. щодо взяття зобов'язань одним із них, що певним чином уподібнює його до сімейного законодавства України.

На відміну від СК України та сімейного законодавства вищезазначених держав, у ч. 2 § 16 Закону Естонії про сім'ю дається законодавче визначення поняття «витрати в інтересах сім'ї», що охоплює витрати для утримання спільного господарства сім'ї, а також для задоволення потреб обох із подружжя та їх дітей відповідно до рівня життя сім'ї. При цьому згідно з §§ 18, 33 вказаного закону такі витрати, здійснені одним із подружжя, є підставою для виникнення солідарного зобов'язання в обох із подружжя. Крім того, в § 29 вказаного вище закону Естонії також йдеться про виникнення солідарного обов'язку в обох із подружжя у разі вчинення одним з них без згоди іншого правочину для задоволення своїх повсякденних потреб та повсякденних потреб сім'ї.

Відповідно до ст. 96 ЦК Латвії за зобов'язаннями, взятими на себе одним із подружжя для задоволення потреб сім'ї або спільного домашнього господарства, другий із подружжя несе відповідальність лише у разі, якщо отримане дійсно було витрачене для задоволення таких потреб. У силу обмеженого доступу до судової практики Латвії автор не має можливості з'ясувати, яким чином застосовується дана правова норма. Проте з її формулювання вбачається, що суд може переглядати волевиявлення подружжя, з'ясовуючи напрям використання коштів. Водночас, досліджуючи питання наявності інтересу сім'ї, суд у якості критерію опирається на напрям використання отриманого за таким зобов'язанням. Тому таке формулювання в ст. 96 ЦК Латвії видається тавтологічним, що цілком може мати місце, враховуючи, що вказаний кодекс було прийнято в 1937 р. і відновлено його дію в 1993 р., але при цьому внесено значну кількість змін і доповнень.

Згідно зі ст. 220 ЦК Франції, ст. 220 ЦК Люксембурга та ст. 222 ЦК Бельгії кожен із подружжя наділяється правом на укладення договорів без згоди іншого із подружжя лише щодо ведення (або потреб) домашнього господарства (фр. «*entretien (ou besoins) du ménage*») або освіти дітей (фр. «*éducation des enfants*»). При цьому таке зобов'язання, взяте одним із подружжя, покладається солідарно і на другого. Крім того, у вказаній статті ЦК Франції передбачається солідарність зобов'язань, взятих одним з подружжя, на незначні суми для задоволення повсякденних потреб. Також згідно зі ст. 1408 ЦК Бельгії борги, взяті одним із подружжя в інтересах спільного майна, задовольняються за рахунок такого майна.

Відповідно до § 1357 ЦУ Німеччини кожен із подружжя має право вчиняти правочини, необхідні для належного забезпечення життєвих потреб сім'ї, в т.ч. такі, що мають наслідки для другого з подружжя. Права і обов'язки за такими правочинами набувають обоє з подружжя, за винятком випадків, коли з обставин справи впливає інше. Як вбачається, німецька правова доктрина «життєві потреби сім'ї» тлумачить через зміст ч. 1 § 1360а ЦУ Німеччини, а відтак обмежує такі повноваження одного із подружжя витратами на домашнє господарство, задоволення особистих потреб подружжя і життєвих потреб спільних дітей подружжя⁸.

У ст. 1319 ЦК Іспанії йдеться про право одного із подружжя вчиняти дії для задоволення звичайних потреб сім'ї, а в ст. 1368 цього кодексу вказується на виникнення зобов'язань подружжя з правочинів, вчинених одним із них навіть без згоди другого щодо утримання, страхування чи навчання дітей (як спільних, так і одного з подружжя, за умови, що вони проживають разом із подружжям). Крім того, згідно зі ст. 1382 ЦК Іспанії кожен із подружжя може без згоди іншого, але завжди з його відома, витратити спільні кошти для практики за його професією або для звичайного управління його особистим майном, а відповідно до ст. 1386 ЦК Іспанії згоди одного із подружжя достатньо для термінових витрат, навіть якщо вони є надзвичайними.

Відповідно до ст. 1690 ЦК Португалії кожен із подружжя має право без згоди другого з подружжя брати на себе боргові зобов'язання. Згідно зі ст. 1691 ЦК Португалії обоє із подружжя несуть відповідальність, якщо взятий одним із них борг був спрямований на забезпечення звичайних витрат домашнього господарства відповідно до умов життя сім'ї. Під звичайними витратами домашнього господарства розуміються витрати на харчування, одяг, оплату комунальних послуг, виховання дітей⁹. Крім того, подружжя відповідає спільним майном за борги, взяті одним з них для їх спільного блага в процесі торгівлі, а також у межах його повноважень з управління майном (ст. 1691 ЦК), під якими за відсутності спеціального документа від другого із подружжя маються на увазі повсякденні дії щодо управління (ст. 1678 ЦК).

У ч. 1 ст. 1322 ЦК Мальти передбачено право кожного із подружжя вчиняти юридично значимі дії щодо повсякденного управління спільним майном, а в ч. 3 цієї ж статті закріплено перелік юридично значимих дій (неповсякденного управління майном. – *O.P.*), які можуть бути вчинені лише за згодою другого з подружжя, зокрема, взяття або надання коштів у борг. При цьому згідно зі ст. 1327 ЦК Мальти спільне майно подружжя може бути обтяжене боргом, взятим на себе одним із подружжя у зв'язку з повсякденним управлінням спільним майном, а також для забезпечення потреб сім'ї, включаючи освіту та утримання дітей.

Згідно зі ст. 1:85 ЦК Нідерландів подружжя несе солідарну відповідальність за зобов'язаннями, взятими кожним із них для задоволення звичайних потреб домашнього господарства, в т.ч. за угодами з домашніми працівниками. При цьому ст. 1:84 ЦК Нідерландів передбачає, що витрати на домашнє господарство включають кошти на виховання дітей.

Зі змісту § 710 ЦК Чехії слідує, що складовою спільного майна подружжя є борги, взяті одним із них без згоди другого, якщо йдеться про задоволення повсякденних чи звичайних потреб сім'ї (чеськ. «*každodenních nebo běžných potřeb rodiny*»), а також борг від особистого майна одного із подружжя в сумі, яка не перевищує доходи від такого майна. Відповідно до ч. 1 § 714 ЦК Чехії для будь-яких інших правочинів необхідне волевиявлення обох із подружжя.

За змістом ст. 36-1 Кодексу сімейного і опікунського Польщі один із подружжя має право вчиняти правочини без згоди другого у звичайних питаннях повсякденного життя (пол. «w bieżących sprawach życia codziennego») або для задоволення звичайних потреб сім'ї (пол. «zwykłych potrzeb rodziny»), а також в рамках професійної діяльності такого з подружжя. При цьому відповідно до ч. 1 ст. 30 зазначеного кодексу Польщі лише в перших двох випадках подружжя несе солідарну відповідальність.

Відповідно до ч. 1 ст. 145 ЦК Словаччини поточні справи (словац. «bežné veci», «bežné záležitosti») щодо спільних речей може вчиняти кожен із подружжя. Поняття «поточної справи» не визначено в ЦК Словаччини, проте в правозастосовній практиці склалися певні підходи до його змістовного наповнення. Наприклад, укладення договору оренди, набуття або відчуження нерухомості чи іншого цінного майна не визнається поточними справами¹⁰. Водночас страхування майна, внесення орендної плати, оплата комунальних послуг охоплюється поняттям «поточних справ» і може здійснюватися одним із подружжя¹¹. Згідно з ч. 2 вказаної статті ЦК Словаччини юридично значимі дії щодо спільних речей, зокрема здійснені одним із подружжя щодо поточних справ, породжують солідарну відповідальність подружжя.

Згідно з ч. 2 ст. 56 Закону Словенії про шлюб і сімейні відносини у подружжя виникає солідарна відповідальність за взяті одним із подружжя зобов'язання для задоволення поточних потреб сім'ї (словен. «tekoče potrebe družine»).

Відповідно до § 52 Закону Фінляндії про шлюб за зобов'язаннями, взятими одним із подружжя для утримання сім'ї, подружжя несе солідарну відповідальність. Стосовно будь-яких інших зобов'язань подружжя, навіть взятих у шлюбі, кожен із подружжя відповідає особисто. При цьому згідно з ч. 1 ст. 46 вказаного закону утримання сім'ї включає задоволення як спільних потреб подружжя, так і особистих потреб кожного з них.

Подібним чином врегульовано питання щодо зобов'язань подружжя в сімейному законодавстві Норвегії. Так, у ст. 40 Закону Норвегії про шлюб встановлено загальне правило про неможливість взяття одним із подружжя боргу, який породжує зобов'язання для другого з подружжя. При цьому в ст. 41 зазначеного закону міститься виняток із вказаного правила, що передбачає право одного із подружжя протягом спільного проживання вчиняти певні правочини, які породжують спільну відповідальність подружжя. До них належать звичайні правочини щодо повсякденного ведення домашнього господарства і виховання дітей та звичайні правочини для забезпечення необхідних умов життя такого подружжя. Таким правочином також визнається оренда спільного помешкання.

У § 11 Закону Данії про правові наслідки шлюбу передбачено спільність боргів подружжя, набутих лише одним із них за умови, що вони пов'язані з щоденним веденням домашнього господарства чи задоволенням потреб дітей або дружини. В судовій практиці було вироблено правила щодо віднесення тих або інших витрат до таких, що підпадають під дію вказаної правової норми. Зокрема, це оплата рахунків за електроенергію, опалення, газ, водопостачання, забезпечення дітей одягом, харчуванням, ліками, іграшками тощо. Натомість оренда сімейного житла, отримання позики, навіть з метою придбання речей домашнього вжитку чи сплати боргу, не породжують спільності зобов'язань подружжя¹².

Згідно зі ст. 37 СК Хорватії поки не доведено протилежне вважається, що другий із подружжя дав свою згоду для звичайного управління (хорв. «redovite uprave») спільним майном. Тобто, подібно до національного сімейного законодавства право одного із подружжя розкривається через презумпцію згоди другого і поширюється на дрібні правочини. Разом із тим, на відміну від СК Хорватії від 16 липня 2003 р., який не передбачав солідарної відповідальності подружжя, в ст. 44 чинного СК від 18 вересня 2015 р. закріплено солідарність зобов'язань подружжя, які виникають з приводу задоволення поточних потреб подружжя чи сім'ї (хорв. «namirenja tekućih potreba bračne i obiteljske zajednice»), навіть якщо вони взяті лише одним із подружжя.

Правове регулювання досліджуваного питання за новим ЦК Угорщини від 11 лютого 2013 р. істотно відрізняється від законодавств інших держав. У ч. 2 § 4:37 ЦК передбачено, що спільне майно подружжя включає існуючі обтяження такого майна, а за зобов'язаннями, набутими будь-ким із подружжя в період дії режиму майнової спільності, таке подружжя відповідає спільно, якщо законом не передбачено інше. При цьому майнова спільність не включає те майно, обтяження і борги, які розглядаються як особисте майно кожного із подружжя (ч. 4 § 37 ЦК). Проте згідно з § 4:39 ЦК навіть якщо борг стосується особистого майна подружжя у відносинах з третіми особами зобов'язаними є обоє з подружжя. У § 4:42 ЦК передбачено право кожного із подружжя використовувати спільне майно відповідно до його призначення, але з умовою не шкодити правам та інтересам другого з подружжя. Управління спільним майном і його відчуження повинно здійснюватися за спільною згодою подружжя, але у виняткових випадках з метою захисту спільного майна такі дії можуть вчинятися одним із подружжя з подальшим невідкладним повідомленням другого. Згідно зі § 4:44 ЦК Угорщини за рахунок спільного майна подружжя повинні здійснюватися витрати на утримання та управління таким майном, на ведення домашнього господарства, утримання й виховання спільних дітей¹³. Отже, підхід угорського законодавця до регулювання відповідальності за зобов'язаннями подружжя нівелює досліджувану юридичну конструкцію як таку.

Відповідно до ст. 96 ЦК Австрії той із подружжя, який не має самостійного доходу і займається веденням домашнього господарства, має право вчиняти правочини стосовно повсякденних витрат домашнього господарства, які повинні відповідати рівню життя подружжя. Однак, на відміну від решти європейських держав, зобов'язання за таким правочином виникають у другого з подружжя, тобто того, який має самостійний дохід.

Хоча чинна редакція ЦК Греції не передбачає права одного із подружжя брати зобов'язання, які б зобов'язували обох з подружжя, на практиці їх існування має місце стосовно поточних потреб сім'ї та сімейного житла¹⁴.

У законодавствах Великобританії, Ірландії, Швеції та Кіпру не передбачено виникнення зобов'язань у другого з подружжя на підставі правочинів, вчинених лише одним з них.

Таким чином, сімейне законодавство європейських держав, в якому передбачено виникнення зобов'язань в обох із подружжя на підставі правочинів, вчинених лише одним з них, чітко закріплює сферу застосування таких правочинів. Насамперед це правочини щодо повсякденних витрат на ведення домашнього господарства та виховання дітей, що характерно для абсолютної більшості європейських держав. Крім того, це також можуть бути правочини щодо звичайного управління майном подружжя (як спільним, так і особистим), поточних потреб подружжя, а також зобов'язання, пов'язані з професійною діяльністю кожного з подружжя. При цьому якщо в першому випадку відповідальність подружжя зазвичай є солідарною, то в другому вона обмежується спільним майном подружжя і, відповідно, часткою того з подружжя, хто не є безпосередньою стороною у зобов'язанні.

Подібним чином пропонується врегулювати відповідальність за зобов'язаннями подружжя в Принципах європейського сімейного права щодо майнових відносин подружжя, розроблених Комісією з європейського сімейного права¹⁵. Так, згідно із зазначеними Принципами при режимі спільного майна подружжя (п. 4:40) зобов'язаннями, які покладаються на майнову спільність подружжя, рекомендується визнавати, зокрема, борги, взяті одним із подружжя для повсякденних потреб сім'ї, для використання чи управління спільним майном, а враховуючи зміст принципів 4:44 і 4:45 щодо повноважень подружжя, також борги щодо забезпечення дітей та борги, пов'язані з професійною діяльністю одного із подружжя.

Враховуючи зазначене, перспективним напрямом гармонізації національного законодавства із законодавством європейських держав слід визнати удосконалення правового регулювання правочину, вчиненого одним із подружжя без згоди другого. Зокрема, замість юридичної конструкції ч. 4 ст. 65 СК України доцільно передбачити чіткий перелік випадків, коли укладення договору одним із подружжя породжує зобов'язання і для другого з подружжя; з ч. 1 ст. 61 СК України слід виключити посилання на гонорар і виграш, передбачивши віднесення таких доходів до спільного майна подружжя без будь-яких умов, а також варто закріпити серед об'єктів спільного майна подружжя доходи від професійної діяльності кожного з подружжя та від об'єктів права інтелектуальної власності, належних одному з подружжя.

¹ Is there a statutory matrimonial property regime and if, so what does it provide (Italy) // Couples in Europe. The law for couples in the 27 EU countries : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.coupleseurope.eu/en/italy/topics/2-is-there-a-statutory-matrimonial-property-regime-and-if-so-what-does-it-provide>

² Comandè G. Study on Matrimonial Property Regimes and the Property of Unmarried Couples in Private International Law and Internal Law. National report: Italy / G. Comandè. – 60 p. – P. 11–12 // European Commission : [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/regimes/italy_report_en.pdf

³ Schwenzer I., Bock A.-F. Property relationship between spouses. National report: Switzerland / I. Schwenzer, A.-F. Bock. – 41 p. – P. 7 // Commission on European Family Law : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Switzerland-Property.pdf>

⁴ Матеева Е. Семейно право на Република България: Разширен лекционен курс по новия Семейен кодекс (2009) / Е. Матеева. – София : ВСУ «Черноризц Храбрь», 2010. – 544 с. – С. 267.

⁵ Венедиков П. Въпроси на съпружеската имуществена общност / П. Венедиков. – София : Изд-во «Петко Венедиков», 2000. – 126 с. – С. 37–39.

⁶ Матеева Е. Вказ. праця. – С. 268; Todorova V. Property relationship between spouses. National report: Bulgaria V. Todorova. – 32 p. – P. 19 // Commission on European Family Law : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Bulgaria-Property.pdf>

⁷ Is there a statutory matrimonial property regime and if, so what does it provide (Romania) // Couples in Europe. The law for couples in the 27 EU countries : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.coupleseurope.eu/en/romania/topics/2-is-there-a-statutory-matrimonial-property-regime-and-if-so-what-does-it-provide>

⁸ Эннекцерус Л. Курс германского гражданского права / Л. Эннекцерус, Т. Кипп, М. Вольф. – Т. 1. – Полутом 2. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1950. – 483 с. – С. 237.

⁹ Oliveira G. Property relationship between spouses. National report: Portugal / G. Oliveira, R. Martins, P. Vitor. – 29 p. – P. 5 // Commission on European Family Law : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Portugal-Property.pdf>

¹⁰ Občiansky zákonník z 26. februára 1964 s judikatúrou. – 2. vydanie. – Bratislava : Iura Edition, 2013. – 398 s. – S. 280; Is there a statutory matrimonial property regime and if, so what does it provide (Slovakia) // Couples in Europe. The law for couples in the 27 EU countries : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.coupleseurope.eu/en/slovakia/topics/2-is-there-a-statutory-matrimonial-property-regime-and-if-so-what-does-it-provide>

¹¹ Там само. – S. 280–281.

¹² Lund-Andersen I. Property relationship between spouses. National report: Denmark / I. Lund-Andersen, I. Magnussen. – 30 p. – P. 5, 17 // Commission on European Family Law : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Denmark-Property.pdf>

¹³ Is there a statutory matrimonial property regime and if, so what does it provide (Hungary) // Couples in Europe. The law for couples in the 27 EU countries : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.coupleseurope.eu/en/hungary/topics/2-is-there-a-statutory-matrimonial-property-regime-and-if-so-what-does-it-provide>

¹⁴ Koutsouradis A. G. Property relationship between spouses. National report: Greece / A. G. Koutsouradis. – 16 p. – P. 9 // Commission on European Family Law : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Greece-Property.pdf>

¹⁵ Principles of European Family Law regarding Property Relations between Spouses // Commission on European Family Law : [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PRS-English1.pdf>

Резюме

Простибоженко О. С. Юридична конструкція «договору в інтересах сім'ї» у майнових правовідносинах подружжя: досвід європейських держав і перспективи гармонізації національного законодавства.

Стаття присвячена дослідженню в законодавстві та доктрині європейських держав правового регулювання договору, який укладається одним із подружжя і породжує зобов'язання також для другого із подружжя. Автором аналізуються підходи, які склалися в європейських державах до сфери застосування досліджуваної юридичної конструкції. За результатами узагальнення європейського досвіду пропонуються напрями гармонізації національного сімейного законодавства з законодавством європейських держав.

Ключові слова: подружжя, зобов'язання, борг, договір в інтересах сім'ї, гонорар, виграш, повсякденні потреби сім'ї, ведення домашнього господарства.

Резюме

Простибоженко О. С. Юридическая конструкция «договора в интересах семьи» в имущественных правоотношениях супругов: опыт европейских стран и перспективы гармонизации национального законодательства.

Статья посвящена исследованию в законодательстве и доктрине европейских стран правового регулирования договора, который заключён одним супругом и порождает обязательства также для другого супруга. Автором анализируются подходы, сложившиеся в европейских странах относительно сферы применения исследуемой юридической конструкции. В результате обобщения европейского опыта предлагаются направления гармонизации национального семейного законодательства с законодательством европейских государств.

Ключевые слова: супруги, обязательство, долг, договор в интересах семьи, гонорар, выигрыш, повседневные нужды семьи, ведения домашнего хозяйства.

Summary

Prostybozhenko O. Legal structure “contract in the interest of family” in spouses’ property relations: experience of European states and harmonization perspectives of national legislation.

The paper is devoted to the research in European states’ legislations and doctrines of the legal regulation of agreement that is concluded by a spouse and also bound on the other. The author analyzed the approaches to the scope of application of the studied legal structure that have developed in the European jurisdictions. Based on generalization of European legal experiences, the areas of harmonization of national family legislation with European states’ legislations are suggested.

Key words: spouses, obligation, debt, contract in the interest of family, honorarium, gambling and lottery gain, day-to-day family needs, household.

УДК 347.45/47

М. М. СИГИДИН

Мар'яна Михайлівна Сигидин, аспірантка Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ВІДМЕЖУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ ВІД ІНШИХ СУМІЖНИХ ДОГОВІРНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Сьогодні цивілістична доктрина та практика зіткнулися з проблемою недосконалості чинного законодавства в частині відсутності правового регулювання відносин за корпоративним договором, що значно ускладнює його застосування, а також створює чимало «білих плям» у розумінні його правової природи та сутності. З огляду на це вважаємо за необхідне здійснити порівняльно-правовий аналіз корпоративного договору та суміжних договірних конструкцій, результати якого сприятимуть більш глибокому осмисленню сутності та правової природи корпоративного договору.

Дослідженнями правової природи корпоративного договору, а також його місця в системі цивільно-правових договорів займаються такі науковці, як В. А. Васильєва, В. В. Васильєва, І. В. Венедиктова, В. В. Вітрянський, Ю. М. Жорнокуй, О. Р. Кібенко, В. В. Луць, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін.

Метою статті є здійснення порівняльно-правового аналізу корпоративного договору та деяких суміжних договірних конструкцій, а саме: правочинів на представництво, договору управління майном та угод про науково-технічне співробітництво.